

Trịnh Cẩm Lan.

Tiếng Hà Nội từ hướng tiếp cận phương ngữ học xã hội.

Hà Nội: Nhà xuất bản Đại học quốc gia Hà Nội, 2017. 460 s.

ISBN 978-604-62-8892-3.

Recenzovaná kniha je věnována jazyku Hanoje v souvislostech dialektologie a kulturního vývoje dané lokality. Autorka (*1970) je rodačka působící na Vietnamské státní univerzitě v Hanoji. Je z nové generace, která publikuje čistě o odborné problematice – kniha nemá odkazy na politické autority (jeden zcela formální odkaz na historii dle Marxe a Engelse je skrytý až na str. 53). Recenzované dílo prokazuje zvládnuté řemeslo, má podrobný rejstřík a rozhled autorky potvrzují odkazy na cizojazyčné publikace s různými metodologiemi z různých jazykových rodin. Některé části knihy jsou pojaty poněkud epicky, ale to je ve Vietnamu časté.

Kniha je rozdělena na 4 části, které pokrývají 10 průběžných oddílů. První část je věnována obecně lingvistické problematice. První oddíl pokrývá úvod a lingvistickou teorii. Historický úvod se věnuje formování hlavního města v deltě Rudé řeky v průběhu druhého tisíciletí našeho letopočtu. Správní oblast dnešní Hanoje se v historii několikrát přejmenovala nebo nesla paralelně užívaná jména (866–1009: *Đại La thành*, 1010–1805: *Thăng Long*, 1397–1407: *Đông Đô*, 1407–1430: *Đông Quan*, 1430–1788: *Đông Kinh*, 1788–1805: *Bắc thành*, 1805–1831: *Thăng Long*). Dnešní název Hà Nội se datuje od reorganizace za císaře Minh Mạnga roku 1831 (SCHWEYER 2011, 261). Podrobněji se autorka věnuje změnám a územní reorganizaci od druhé poloviny 20. století a zdůrazňuje, že základem hanojského dialektu je tisíc let vývoje venkovského nářečí širšího okolí Hanoje. Vlastní městská mluva je až pozdní jev mnohem menšího rozsahu. Z teoretických východisek je poměrně velký prostor věnován odborné reflexi změn výslovnosti koncových nazál v angličtině (podle konkrétních lingvistů), teoretickému vymezení termínů mluva a nářečí, stejně jako procesům akomodace, konvergence, divergence, inovace a difúze/transmise inovací prostřednictvím vlnových modelů, přepínání a mísení kódů.

Druhý oddíl si všímá paralel městských dialektů ve světě a ve Vietnamu. Třetí oddíl se soustředí na kulturní prostředí formující vývoj jazyka současné Hanoje. Vedle historických faktorů jsou podrobně sebrána geografická data včetně grafů vývoje teploty v průběhu roku a srážkových úhrnů za jednotlivé měsíce. Populace čítala v první dekádě 21. století (rok 2008) 2 632 087 obyvatel přímo ve městě, příměstský venkov podřízený správní oblasti Hanoje čítá dalších 3 816 750 osob, tj. celkem 6 448 837 obyvatel. Ne všichni jsou ale místní. Překotný poválečný rozvoj a urbanizace podnítily masivní vnitrostátní migraci. V tabulce pěti nejžádanějších lokalit (s. 143) však má Saigon / Ho Či Mínovo město stále bezkonkurenční vedoucí postavení s 900 000 imigranty za pouhých šest let (2004–2009). Hanoj je po provincii Bình Dương až na třetím místě s 292 426 novými imigranty. Rozdíl mezi Saigonom a Hanojí vynikne, pokud se srovnají počty lidí, kteří přibyli za uvedené období jen do urbanizovaného centra: do centra Saigonu přibýlo 778 113 imigrantů a do centra Hanoje 156 983. Tento rozdíl lze vysvětlit tím, že Hanoj zůstává historicky, ale i politicky výrazně konzervativnější, s menším počtem cizinců a investic. Ve třetím oddílu je krátce zmíněn vliv angličtiny, terminologie internetu a změny posledních dekád 20. století.

Druhá část knihy je věnována městskému dialektu Hanoje. Čtvrtý průběžný oddíl se věnuje fonetice. Zajímavé jsou výsledky přístrojového měření realizace tónů zvláště u mužů a žen (s. 176–189), kdy největší shoda je u realizace klesavého tónu *huyèn* (s. 180–181). U ostatních tónů dochází k výraznějším odlišnostem průběhu realizace. Z fonetického inventáře jsou dále pojednány nejprve konsonanty výčtem, klasifikační tabulkou a měřením pro hanojský dialekt a pak souhrnně pro severní vietnamské dialekty, kdy ze srovnání vyplývá redukce konsonantů typu *tièn ngac* na *răng*. Podobně, ale podrobněji jsou rozebrány vokály již s větším množstvím příkladů. Kvůli jiným vývojovým charakteristikám jsou samostatně analyzovány konsonantní finály. U všech fonetických jednotek jsou uvedeny výsledky přístrojových měření realizace u mužů i žen. Pátý oddíl se věnuje vlivu kulturních specifík na vývoj lexikálních odlišností mluvy Hanoje od jiných dialektů (s. 216–240). Šestý oddíl informuje o funkčních stylech hanojského dialektu.

Třetí část se zaměřuje na dialekt širší venkovské oblasti Hanoje, tj. ne na městský sociolekt. Sedmý oddíl se soustředí na variety a izoglosy nejprve obecně a uvádí i příklad z angličtiny: distribuci kontrastu [hw] / [w] v jednotlivých státech USA a v případě Vietnamu příklady variet tónů ve vietnamštině. Na mapách jsou dále konkrétně probrány případy distribuce variet [l] / [n], dále [t] / [z], [ɲ] / [z], vokálů [ɛ] / [ɔ] a [ɤ] / [u]. V osmém oddílu autorka srovnává variace mezi městskou mluvou Hanoje vs. varietami oblastí Cồ Loa a Xuân Canh (např. s. 306–307: spojka/částice/zájmeno: *mà* vs. *mờ*, „jistě“: *hăn* vs. *hăn*, „dvůr, plocha“: *sân* vs. *sun*, „tužba“: *thèm* vs. *thièm*, „vrátit se“ / „v“ / „k“: *vè* vs. *via*, „dítě“ / klasifikátor: *con* vs. *cuon*) včetně příkladů užití ve větách a opět s výsledky přístrojového měření. Devátý oddíl se zaměřuje na rozdíl užití osobních zájmen v městské mluvě Hanoje a v příměstském dialektu.

Čtvrtou část tvoří poslední desátý oddíl zaměřený na vývoj hanojského dialektu v procesu pokračující urbanizace. Genit si lze zjevně objektivitu demografických dat. Graf na str. 384 ukazuje (na základě několika zdrojů) kontinuálně rostoucí podíl městského obyvatelstva na populaci celé země (z asi 15% v roce 1960 se podíl vyšplhal na 28% roku 2008). Podíl městské populace samotné oblasti Hanoje včetně příměstského venkova se však výrazněji proměňoval. Při administrativní reorganizaci po sjednocení země roku 1975 se mnoho kadrů a bezpečnostních jednotek stěhovalo na jih a podíl vlastní městské populace oblasti Hanoje poklesl z 55% na 34%, přičemž snížený stav se začal vyrovnávat až začátkem devadesátých let po ukončení okupace Kambodže, kdy se vedle návratu vojsk začaly implementovat reformy *đổi mới* a uvolnění mezinárodních restrikcí umožnilo rozvoj, příliv zahraničních investic a nové pracovní příležitosti. Urbanizace se nyní projevuje šířením lexika městské mluvy na venkov. Vliv angličtiny se v hanojském dialektu projevuje obdobně jako v Saigonu nejen čistými anglicismy (např. *hotboy*, *hotgirl*, *hello*, *OK*, *happy*), ale i jejich vietnamizací (*hót gon*, *ố kè*, *hè lố* apod).

Knihy tvoří komplexně ucelený materiál zaměřený na soudobý vývoj jazyka Hanoje. Je sice trošku škoda, že se více nezaměřuje i na vliv čínštiny nebo francouzštiny z koloniálního období, ale je pravda, že by to knihu výrazně posunulo od dialektologie k práci s dobovými texty. Knihu šlo pojmout i zhuštěněji a s větším množstvím příkladů, ale monografie i tak vzhledem ke kvalitě zpracování (zvláště pokud ji srovnáme např. se sborníkem z roku 2004)

a šíří dat dosahuje na vysoký mezinárodní standard a jistě zaujme pevné místo v příručních knihovnách i na zahraničních pracovištích.

LITERATURA

SCHWEYER, Anne-Valérie. 2011. *Việt Nam. Histoire Arts Archéologie*. Genève: Editions Olizane.
Tiếng Hà Nội trong mối quan hệ với tiếng Việt và văn hóa Việt Nam. 2004. Kol. autorů – Hội ngôn ngữ học Hà Nội. Hà Nội: Nhà xuất bản Lao động.

Pozn.: Recenze vznikla v projektu: MSMT-16847/2019-1.

Michal Schwarz

Department of Vietnamese Studies

Faculty of Arts, Masaryk University

Jaselská 201/18, 602 00 Brno

Czech Republic

schwarz@phil.muni.cz

Toto dílo lze užít v souladu s licenčními podmínkami Creative Commons BY-NC-ND 4.0 International (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode>). Uvedené se nevztahuje na díla či prvky (např. obrazovou či fotografickou dokumentaci), které jsou v díle užity na základě smluvní licence nebo výjimky či omezení příslušných práv.